

Serrats de Sanaüja i Llanera

COMARQUES:	Noguera, Segarra i Solsonès	
SUPERFÍCIE:	24.029 ha (8.482 ha corresponen a les Comarques Centrals i 15.547 ha a les Terres de Lleida).	
MUNICIPIS:	La unitat inclou, totalment o parcialment, els següents municipis de les Comarques Centrals: Llobera, Pinós, Riner i Torrefeta i Florejacs. També inclou Tiurana, Oliola, Vilanova de l'Aguda, Sanaüja, Biosca i Torà, a les Terres de Lleida.	
PAISATGES D'ATENCIÓ ESPECIAL:	Aquesta unitat compren parcialment el paisatge d'atenció especial dels «Mosaics agroforestals del Berguedà i el Solsonès».	

Figura 24.1 Mosaic agroforestal a Ardèvol.

Trets distintius

- Orografia particular de muntanya baixa.. Es singularitza, especialment, per les serres successives que estructuraven la unitat i per les formacions sedimentàries que responen als encavalcaments pirinencs, tot i que no arriben a tallar la superfície topogràfica.
- Paisatge agroforestal de secà, amb domini dels conreus herbacis.
- El poblament és dispers, amb nombroses masies escampades arreu del territori.

- Importants claps de bosquines i matollars, que recuperen l'espai ocupat per boscos cremats.
- Poblament dispers d'origen medieval i presència de restes neolítiques.
- Gran nombre de castells i torres de guaita escampades arreu, que assoliren una gran importància mentre aquest territori actuà de frontera entre cristians i sarraïns.

Figura 24.2 L'església parroquial de Santa Maria d'Ardèvol. Pinós.

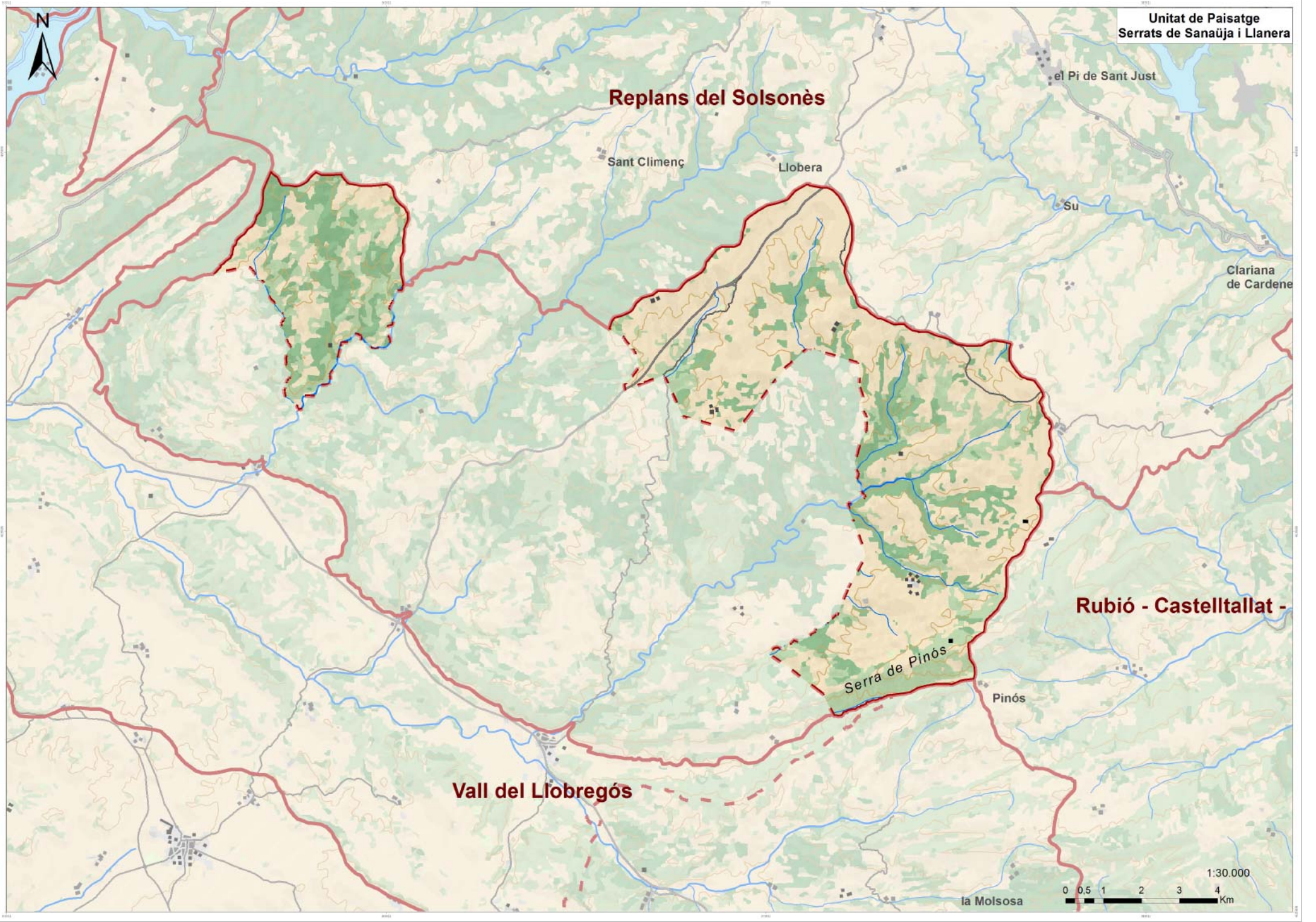
Figura 24.3 Mosaic agroforestal al sector occidental de Pinós.

Figura 24.4 El petit nucli d'Ardèvol, format per una vintena de cases.

Figura 24.5 Mostres de poblament rural dispers a Tristany..

Replans del Solsonès

Sant Climentç

Llobera

el Pi de Sant Just

Su

Clariana
de Cardener

Rubió - Castellallat -

Serra de Pinós

Pinós

Vall del Llobregós

la Molsosa

1:30.000

0 0.5 1 2 3 4 Km

Elements naturals que constitueixen el paisatge

El paisatge de Serrats de Sanaüja i Llanera constitueix una prolongació de la unitat del mateix nom provinent de les Terres de Lleida, on hi ha la part més extensa.

Les seves formes de relleu són de caràcter estructural i deriven del sistema de plegaments alpins que afectaren els materials terciaris sedimentats en l'antic mar que originà la Depressió Central, de la qual forma part la unitat. Els materials geològics predominants són l'alternança de gresos i lutites del Cenozoic (Eocè Superior-Oligocè), fet que confereix al paisatge forts contrastos entre les coloracions ocre-marronoses dels vessants i talussos nusos de vegetació, i aquesta, amb el color verd fosc i gris de les formacions esclerofil·les.

Figura 24.6 El Llobregós és el principal curs fluvial de la unitat.

En forma de semicercle basculat cap a SW vers el Segre, l'orografia s'inscriu en la muntanya baixa, amb relleus ondulats que marquen el caràcter de la unitat. El límit septentrional és traçat per les estivacions de la serra de Llobera, que separa la conca del Segre de la del Cardener, amb el turó del Boix (875 m) i les costes de Coïns i del Xarpell, amb la Serreta (883 m), el Serriol (877 m) i el Pedró (872 m) com a elements més destacats. Vers llevant tanca la unitat l'altiplà amb el Santuari del Miracle (821 m), prop del límit, amb el tossal del Piu (864 m) i Sant Diumenge (800 m) i que perllonga la divisòria d'aigües amb la conca del Cardener. Tanca la contrada pel sud la serra de Pinós (931 m), l'element orogràfic més important de la unitat, orientant la direcció NE-SW del conjunt i on s'instal·la el centre geogràfic de Catalunya, sobre el mateix límit amb la unitat de Serra de Rubió-Castellallat-Pinós. A

ponent, la unitat es perllonga per les Terres de Lleida, tot incorporant l'extrem SW del terme municipal de Pinell de Solsonès.

La xarxa de drenatge mostra una estructura dendrítica molt característica, atesa les formacions geològiques, clarament orientades de nord-est a sud-oest. En aquestes contrades de les Comarques Centrals s'instal·len les altes capçaleres de la riera de Sanaüja i de la riera de Llanera tot i que prenen nom ja a les Terres de Lleida, afluents per la dreta del riu Llobregós.

El clima de la unitat respon a la zona mediterrània continental subhúmida amb tendència al continental sec a mesura que ens desplaçem cap a ponent, caracteritzat per precipitacions anuals de 500 a 700 mm, amb mínims pluviomètrics d'hivern i descens pluviomètric a mesura que les alçades davallen vers les Terres de Lleida. La temperatura mitjana és de 12-14°C i amplitud tèrmica mitjana anual de 17-20°C.

Figura 24.7 Bosc a les immediacions de Tristany. Pinós.

Bona part de la coberta vegetal de la unitat es troba ocupada per matollars, fruit dels incendis esdevinguts en 1986, 1994 i 1998. En general configuren masses de poca alçada (inferior als 50 centímetres d'alçada). Les espècies més comunes són l'argelaga negra (*Calycotome spinosa*), la bufalaga (*Tymalaea tinctoria*), la sajolida (*Satureja montana*) i el gavó (*Ononis spinosa*), entre altres mates. A l'obaga de la serra de Pinós, cap a Sant Just d'Ardèvol i Torredenegó se'n poden trobar bons exemples. Les masses arbrades es conformen, primordialment, per pinedes de pinassa (*Pinus nigra*), que donen lloc a comunitats de pinassa, amb sotabosc de xuclamel xilosti (*Loniera xylosteum*) o tortellatge (*Viburnum lantana*). De manera esparsa, i en localitats humides, es fa el roure de fulla petita (*Quercus faginea*), que

pot arribar a constituir comunitats de roure de fulla petita (*Al. Quercion sessiliflorae*). Apareixen masses arbrades de força interès cap a el Castell de Sallent, la Solana d'Huguets o el Pi Alt, prop de la veïna localitat de Sant Serní. Respecte la fauna de la unitat, cal advertir que es poden guaitar els tres voltors més habituals a Catalunya: el vultur (*Gyps fulvus*), l'aufrany (*Neophron percnopterus*) i, en menys mesura, el trençalòs (*Gypaetus barbatus*). Des de les reintroduccions que la Fundació Catalunya-La Pedrera va realitzar a la propera muntanya d'Alinyà, també es pot observar el vultur negre (*Aegypius monachus*).

Evolució històrica del paisatge

El poblament de la unitat sempre fou escàs tot i que el Neolític hi fou força representat. A Riner s'hi trobà el menhir d'Ardèvol, a Pinós la balma de l'Oлива, can Gargolells (cista), i les galeries catalanes del Collet de Su i de la Pera (Ardèvol). A Llobera s'hi localitzà la bassa de cal Boix i el dolmen de Llobera o Torre dels Moros de Llanera, un dels més grans de Catalunya. Al mateix límit de la unitat també s'hi instal·laren els hàbitats prehistòrics de l'Ascensió (Pinell de Solsonès) i poc més enllà la vall de Codina Sagrera (Llobera) i el dolmen Llanera. Com es pot apreciar, entre finals del Neolític (Calcolític) i l'Edat del Bronze aparegueren una important sèrie de dòlmens i menhirs que marcaren el moment de màxim esplendor històric de la unitat respecte a la resta del Principat. Amb tot, aquests humans, tot i practicar l'agricultura i la ramaderia, no degueren tenir gran capacitat per a transformar el territori ja que el seu nombre seria escàs i les tècniques emprades rudimentàries. El paisatge estaria dominat totalment pel bosc amb petites clapes properes als hàbitats, essencialment a llevant de la unitat, però sense alterar substancialment les característiques naturals, tot i destacar com

Figura 24.8 Dolmen de la Pera. Ardèvol, Pinós.

element antròpic els citats dòlmens de la Pera i de Su a Pinós i de Llanera.

La transició cap el Bronze Ple fou marcada per les construccions megalítiques citades, a les que poden afegir-se l'hàbitat del Collet de Brics d'Ardèvol (Pinós) i el menhir de can Gangolells (de dubtosa datació) com a jaciments catalogats, als quals s'hi poden unir els dòlmens del Miracle i de Casacremada a Pinós de Solsonès. Tot i el coneixement del bronze, aquests pobladors tampoc modificaren essencialment el paisatge ja que no dominaren encara prou les tècniques agrícoles i els seus coneixements encara eren lluny d'altres pobles coetanis europeus. És de suposar una continuïtat quasi total dels paisatges heretats del Neolític.

Amb el Ferro els Ibers foren la cultura dominant tot i no trobar-se cap jaciment que confirmi l'existència d'aquests a la contrada, fet que mostra la llarga pervivència dels paisatges paleolítics i neolítics en els Serrats de Sanaüja i Llanera.

L'únic assentament romà a la unitat solsonenca s'ubicà a Casacremada (Su, Pinós), prop del conjunt de dòlmens, i devia respondre a un hàbitat ibèric continuat proper (Brics d'Ardèvol), tot i que al sector de les Terres de Lleida hi ha restes romanes significatives: el pont de Sanaüja i diversos segments de calçades que es dirigien vers el Pirineu. Per tant el poblament no mostrà signes d'augmentar amb el transcurs dels segles i la modificació antròpica sobre el paisatge natural continuà essent molt minsa.

Hi ha constància dels visigots al collet dels Clapers de Seguer i a la necròpolis de Seguer (Seguers, Pinós), fet que mostraria un cert poblament però que no degué alterar l'equilibri ecològic existent, on els boscos ocuparien la quasi totalitat de la unitat.

No es tenen notícies del pas dels musulmans per aquestes terres tot i que la toponímia en recull constància (collet del Moro, a Riner, o la Torre dels Moros de Llanera, també dit dolmen de Llobera, a Llobera). Amb tot, aquest fou un moment transcendent per la unitat ja que la invasió sarraïna desencadenà la reconquesta cristiana i la necessitat d'ocupar el territori mitjançant una repoblació efectiva. Vers l'any 1000 els cristians ocuparen la zona establint-hi frontera amb els musulmans mitjançant tota una sèrie de castells, al voltant dels quals s'assentà la població, alguns dels quals perduraran fins avui: castells de Peracamps, de Matamargó (1086) i d'Ardèvol (1086, BCIN), la torre de defensa de Sallent (XI, BCIN) i els propers castells de Lloberola, Llobera i Pinós. A finals del segle X el bisbe d'Urgell inicià la repoblació del sectors d'Ardèvol. Matamargó fou esmentat per primer cop el 1064.

Alhora que els castells asseguraven la vida a la contrada, les esglésies romàniques ho feien amb les creences: Sant Quirze de la Coma (XI), Sant Pere Màrtir de Peracamps (Santa Maria de Peracamps, XI), Sant

Figura 24.9 Torre del castell d'Ardèvol. Ardèvol, Pinós.

Pere de la Sala o de Comajuncosa (XII) i Santa Maria de Torredenegó (XII a Llobera).

És en aquests moments quan el paisatge de la unitat presentà els canvis més importants, amb la tala de grans sectors de bosc per al conreu i la seva utilització com a font de combustible i de pasturatge pels ramats. Els sectors més planers, aquells en que la xarxa hídrica no s'havia inserit, mostraren la màxima antropització, deixant els fons de vall com a reducte del bosc.

A partir d'aquest moment la implantació de cultius mostrà alternances en funció de les fluctuacions socioeconòmiques del moment, amb períodes d'avanç i de retrocés dels camps i dels boscos, principalment de pins en aquests indrets inestables, en una disposició amb forma de mosaic, tot i distingir-se àrees amb domini clar del bosc al voltant de la xarxa hídrica, prou encaixada per impedir el conreu als seus vessants (pins, alzines i roures). El moment de màxima expansió històrica dels conreus tingué a veure amb les roturacions produïdes a la segona meitat del segle XIX quan la vinya s'estengué de forma desmesurada amb la construcció de feixes, fins que la fil·loxera ocasionà de nou un abandonament generalitzat i la vegetació recuperà els sistemes de feixes, visibles encara avui en dia enmig dels boscos.

Els canvis en el paisatge més importants els darrers temps tenen a veure amb la implantació de nous cultius en àrees de poc pendent (ordi, blat, trepadella, patates, etc...), abans dominades per bosquines, i l'acció dels incendis forestals. La ramaderia de la contrada és bàsicament establada (aviram i porcí) i la seva màxima afectació al paisatge és l'obra de la granja, a vegades no gaire reeixida. També hi ha certa explotació dels recursos forestals a Ardèvol.

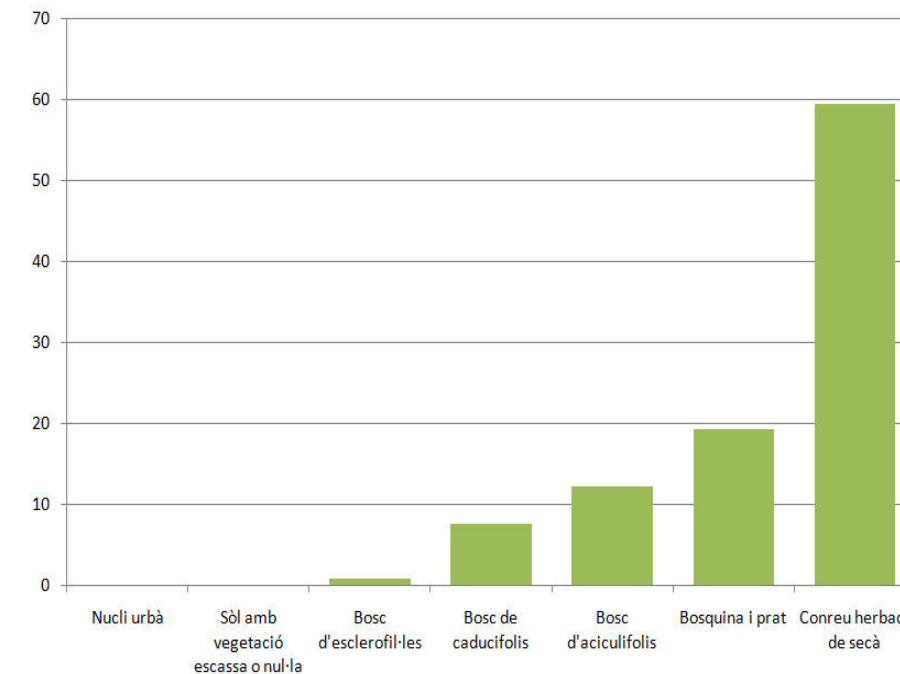
Paisatge actual i les seves dinàmiques

El sector nord dels Serrats de Sanaüja i Llanera suposa un 35% del total de la unitat i està format per dues àrees, una al nord-est, més gran i una altra de més petita al nord-oest. Ambdues es caracteritzen per ser zones de muntanya mediterrània amb unes altituds mitjanes d'uns 700 metres i on la presència humana es manifesta principalment per dedicar més de la meitat de la seva superfície cultivada a conreus de secà.

Pel que fa als elements naturals la vegetació està dominada per dues formacions que, a la vegada, pertanyen a dominis diferenciats. Per una banda, la carrasca, formació més eixuta i continental que aconsegueix evolucionar en llocs més baixos, assolellats i sòls menys evolucionats. Les rouredes seques també tenen un paper important així com alguns alzinars, tot i que en menys quantitat que a la resta de la unitat on la vegetació ocupa proporcionalment més superfície. L'altra formació dominant és la roureda de roure valencià, que es desenvolupa en llocs més ombrívols, humits i amb sòls una mica més evolucionats, especialment per la mateixa aportació de matèria orgànica que,

anualment, suposa la caiguda de la fulla d'aquesta espècie. La continuada presència humana i el constant aprofitament dels boscos com a recurs, així com la repetida constància dels incendis, han fet que aquestes formacions forestals hagin estat substituïdes per altres de secundàries, com ara les garrigues i les brolles de romaní, així com el fet de compartir estrat arbori amb les pinedes de pinassa.

La dinàmica de la successió vegetal per part de la vegetació natural, que d'altra banda envaeix marges i zones no cultivades, pot veure's alterada pels incendis forestals. El perill d'incendi ja és alt a gran part d'aquest territori. Es fa necessària una gestió integral del territori per intentar evitar la presència d'incendis, com ara l'explotació coordinada de les masses forestals, el control exhaustiu de les cremes de rostolls per part dels agricultors o la revisió i bon manteniment de la xarxa elèctrica que travessa la unitat.

Gràfica 24.1 Usos del sòl. Font: elaboració pròpia a partir de la cartografia d'usos i cobertes dels sòls de l'ICGC.

Cal destacar la presència d'altres formacions, com les joncedes o les de tipus higròfil. Les primeres evolucionen en espais agrícoles ara abandonats; mentre que les segones, molt especialitzades, es localitzen en les proximitats de cursos d'aigua habituals, on la humitat del sòl suposa una limitació per altres formacions i un avantatge per a aquestes. Així, el principal element de canvi paisatgístic és l'abandonament de conreus. Aquesta dinàmica es dona sobretot als abancalaments més petits i de difícil accés.

L'agricultura pren importància en aquesta unitat. Amb un percentatge proper al 40% de superfície destinada a activitats agropecuàries, aquestes es localitzen en els replans, en canvi les activitats forestals

es situen a les zones de més pendent. Dominen els cultius de secà (59,50%), l'ordi, civada i blat, així com hortes mitjanes i petites properes a les rieres i als nuclis de població on encara és evident l'ocupació del territori amb patrons d'origen medieval. Es tracta, en definitiva, d'un paisatge en mosaic molt particular, amb una riquesa paisatgística important. També s'hi donen activitats ramaderes; cria d'aviram, conills o porcs, així com els ovins i bovins. La gran extensió forestal es manifesta també en l'establiment d'algunes petites indústries derivades de la fusta, especialment a Ardèvol.

Figura 24.10 Vista aèria del petit nucli d'Ardèvol (ICGC).

Així, els principals elements dominants de la unitat estan lligats a les activitats agropecuàries. Aquest fet té dues funcions destacables: ser una de les principals activitats econòmiques de la unitat i, al mateix temps, mantenir un caire rural al territori que, actualment, pot ser considerat com un recurs econòmic lligat al turisme rural.

El nucli de població més important és Peracamps (Llobera) que reuneix una dotzena escassa d'edificacions al voltant del castell de Peracamps i de l'església de Santa Maria, arruïnada. L'altre nucli és Ardèvol (Pinós), on el castell d'Ardèvol i l'església de Santa Maria aglutinen poc més d'una vintena d'edificis de diferent ús. El sector nord del petit nucli és ocupat pel bosc mentre al sector sud s'hi instal·len els conreus de secà i explotacions ramaderes.

La resta de població és dispersa, amb altres petits llogarrets com Torredenegó o el de l'Hostal Nou a la carretera que va de Solsona a Torà que és l'única que travessa la zona i que darrerament s'ha millorat. L'àrea nord-est limita amb El Miracle i la població de Su de la unitat

veïna. El poblament dispers dominat per masos amb masies escampades pel territori, és el propi d'una unitat on l'activitat agroforestal és dominant. Més al nord la presència humana és més gran i més concentrada, tot i que la forma dispersa encara hi és present. En aquest sentit cal fer esment del patrimoni arquitectònic, especialment de castells medievals, que van ser referència per la creació de petits nuclis al seu voltant o propers a ells, que actualment amb prou feines arriben a la vintena de persones.

La dinàmica poblacional és regressiva i l'abandonament agrari afecta els terrenys de posició topogràfica més desfavorable. La continuïtat d'aquesta tendència en el futur pot implicar una pèrdua del mosaic agroforestal i, per tant, dels seus valors i atributs visuals. El previsible augment de l'aridesa i de la variabilitat climàtica pot provocar pèrdues de producció i una reducció de la rendibilitat agrària, també motivada per la competència de nous mercats.

Les infraestructures presents a la unitat no resulten especialment significatives; destaca la carretera que uneix Biosca amb Solsona, la de Torà amb Hostal Nou, i la de Torà i Biosca amb Llobera. Cal destacar la proliferació de pistes forestals, que uneixen les diverses masies existents amb la xarxa viària.

figura 24.11 La masia fortificada de Tristany. Pinós.

A grans trets, es pot dir que no hi ha implantacions de grans infraestructures o serveis. També cal prendre en consideració la incidència que pot tenir la possible instal·lació d'activitats i infraestructures en punts amb una elevada fragilitat visual, en aquest sentit, cal destacar l'existència d'una línia d'alta tensió que travessa aquesta unitat, hi ha un veritable corredor de línies elèctriques que, des de Gualter, el Pallars i la Ribagorça, es dirigeix cap a la regió metropolitana de Barcelona a través de l'eix Torà-Biosca.

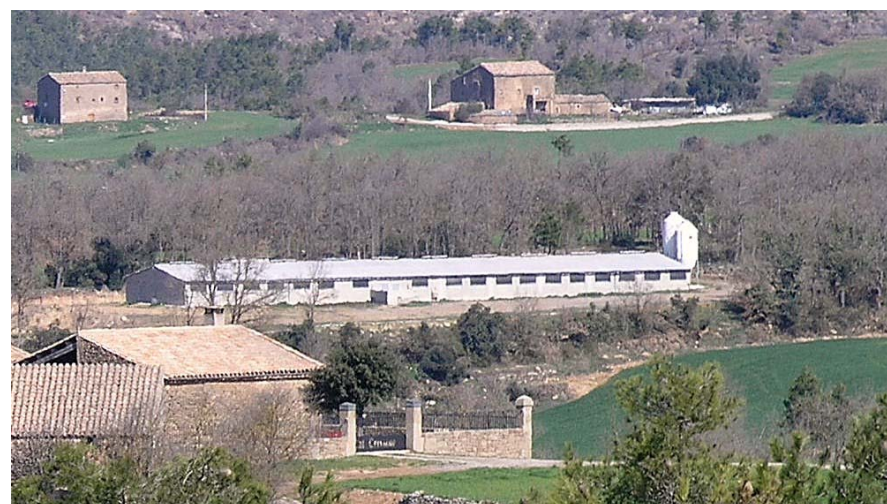

Figura 24.12 La ramaderia es present a la contrada. Pinós.

Expressió artística del paisatge

Els pocs escriptors que mencionen aquestes terres es refereixen als diferents pobles enlairats del límit de la unitat amb la vall del Llobregós; a continuació transcrivim dos fragments de Joan Santamaria. Al primer fa referència al conjunt de la Segarra, però és especialment escaient per a la unitat que ens ocupa. Al segon es refereix al poble de Ribelles, situat al llindar de les serres amb la vall.

«Heus ací la Segarra! Terra i més terra... No hi ha cap nota viva que us distregui l'albiranc'a ni cap punt xiroi en l'horitzó on poder descansar els ulls. Us trobeu isolats de la resta del món, noteu una basardosa sensació d'infinita solitud, us apar com si tot d'una s'hagués aixecat darrera vostre un mur infranquejable que no us deixés recular.

Tot és molt lluny, s'aquí estant; la mar, les ciutats, la gent, la vida. Aquesta terra té un aspecte terrorífic de veritat, i vosaltres, enmig d'ella, us veieu com una figureta ridícula, com una bombolla inflada de fum i de nicies.

Terra i més terra! Ja podeu mirar pertot... No trobareu més que els terrossos i els cantals que us contempen amb un aire mofeta, com volent dir: no t'escaparàs pas!» (Santamaria, 1936).

«Tocant Sanaüja, a la banda superior de la carretera de la Seu, hi ha un poblet que es diu Ribelles. Si, tot passant alceu el cap, l'atalaiareu caragoladet com un tortell en el replà més alt d'una dreta graonada de vinyes, oliveres, ametllers i magraners. Aquest poble té un castell, al mig. Un castell molt líric, fet de pedres picades i escalabornades, d'un color tan carregat de carn de síndria que es veu de totes bandes.» (Santamaria, 1954).

Valors en el paisatge

Els Serrats de Sanaüja i Llanera inclosos a les Comarques Centrals s'ubiquen a tocar de l'àrea més a llevant de la unitat del mateix nom, amb major extensió, de les Terres de Lleida. Els seus **valors naturals i ecològics** es fonamenten en el mosaic format per la distribució dels conreus, situats en els altiplans, i els boscos, de tipus mediterrani, que ocupen els vessants formats per la xarxa hídrica i que no són aptes pels conreus. En conjunt la superfície forestal ocupa bona part de la unitat, destacant la presència de matollars, pins, alzines i roures. D'aquesta darrera espècie (*Quercus faginea*), cal destacar com a element singular el roure «Gros de Cal Peroi», inclòs en el registre d'arbres monumentals de la Generalitat de Catalunya. La unitat comprèn una reduïda superfície de l'espai PEIN del Miracle.

Els **valors estètics** venen definits pel relleu, format principalment per petites plataformes delimitades per l'excavació de la xarxa fluvial (rases i rieres). Sobre aquest relleu es distribueix una coberta agroforestal on la combinació de conreus, masses forestals de caràcter mediterrani (pins, alzines i roures) i vegetació de ribera a les fondalades, fonts i altres indrets on el nivell d'humitat és més gran. Tots aquests elements componen una distribució en forma de mosaic que origina, en combinació amb les variacions estacionals, una gran diversitat cromàtica i ambiental. Aquest efecte cromàtic té la seva base en el contrast originat entre les espècies perennifòlies, que resten inalterades durant tot el seu cicle anual, amb les espècies caducifòlies, que presenten variacions en el seu cicle, al llarg de l'any. El contrast d'aquests elements biòtics ve complementat pels contrastos de les àrees agrícoles, que també ofereixen variacions cromàtiques en funció de l'època de l'any, tant si la vegetació hi és present (verds i marrons palla), com si hi manca i els camps són llaurats (marrons).

En relació amb els **valors històrics**, malgrat que el poblament d'aquestes contrades no ha estat mai molt nombrós, aquest s'hi establí des d'antic, tal com evidencien restes datades del Neolític. Els testimonis són diversos, iniciant-se a la Prehistòria amb els dòlmens, dels quals hi ha una àmplia representació a la contrada; dolmen de Llobera (o Torre dels Moros), de la Pera (prop d'Ardèvol), de Casacremada (Pinós), de la balma de l'Oliva (prop de Can Oliva Ardèvol, o el menhir de Pinós (prop del Santuari del mateix nom). De l'època

romana només hi ha un assentament localitzat a Casacremada, el període medieval, però, es mostra més pròdig en vestigis, especialment en els de caire defensiu, relacionats amb la condició de terra de frontera amb el món musulmà d'aquestes contrades, tals com ho testimonien els castells de Peracamps i Ardèvol (segle XI) dels quals només resten una torre al primer i al segon una torre rectangular completa, integrada en el nucli del poble.

Entre altres llocs de valor històric poden citar-se el mas Tristany, casa senyorial al terme d'Ardèvol, conegut ja en el segle XVI sota el nom de Mussons, en el qual l'edifici central està protegit per quatre garites a les cantonades, que evocuen les del castell de Cardona. D'aquesta casa eren originaris dos coneguts dirigents locals del carlisme, Benet i Rafael Tristany. Actualment la casa alberga un museu del carlisme. Altre lloc interessant per la seva càrrega històrica és el Mas Duarria, (l'Hostal Nou, Llobera) lloc citat al testament del bisbe Ermengol d'Urgell, mort el 1035.

Els **valors productius** es centren en les activitats agropecuàries i la gran extensió forestal es manifesta també en l'establiment d'algunes petites indústries derivades de la fusta, especialment a Ardèvol.

També destaca la presència de petites fires, com la de l'Empelt, que es celebra el mes d'octubre a Llobera.

Figura 24.13 Façana de Santa Maria d'Ardèvol.

Fruit de l'antiga ocupació humana hi ha una gran varietat de construccions que li donen un **valor de caire religiós i simbòlic**, entre les quals podem destacar Sant Quirze de les Comes (Llobera), romànica del segle XI; Santa Maria de Torredenegó (Llobera), romànica del segle XII; Sant Just d'Ardèvol (Ardèvol-Pinós), construcció també romànica però reconstruïda al segle XVI; la Rectoria de Sallent, adossada a l'església de Sant Jaume de Sallent, en la qual s'hi venera una Mare de Déu de bella factura gòtica (segle XVI) a l'anterior construcció; el Santuari de la Mare de Déu de Pinós, originat en una capella construïda pels templers en el segle XIII, devoció que revifà al segle XVI arran d'una aparició de la Verge, fet que motivà que es construís l'actual santuari (a la llinda de la porta hi figura la data de 1642), avui, tradicional lloc de peregrinació de la contrada.

Cal destacar que al límit amb aquesta unitat s'hi ubica el centre geogràfic de Catalunya, proper al Santuari de Santa Maria de Pinós, on una rosa dels vents indica el lloc exacte, tot a tocar d'un mirador que permet gaudir d'impressionants panoràmiques.

Altres manifestacions de caire **identitari** son els aplecs alguns de llarga tradició i altres de creació més recent. Per exemple, l'Aplec del Santuari de Santa Maria de Pinós, que es celebra per Pasqua Florida i l'Aplec de Sant Roc, a Ardèvol, celebrat el 26 d'agost.

Figura 24.14 Vista parcial de la unitat des d'Ardèvol.

Principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge

Els dos sectors de la unitat dins l'àmbit de les Comarques Centrals tenen accés a Solsona per les carreteres LV-3002 i LV-3005 (veure mapa 24.2).

La unitat comprèn un tram d'un sender de gran recorregut, el GR-7, que transcorre vora el límit oriental de la unitat, entre el santuari de la Mare de Déu de Pinós i el del Miracle passant per prop de Su.

Els miradors que millors vistes ofereixen de la unitat són el mirador prioritari del santuari de la Mare de Déu de Pinós (904 m) (67), considerat el centre geogràfic de Catalunya, i el de Sant Gabriel (863 m) (46), prop del Miracle però ja a la unitat veïna Replans del Solsonès, tots dos amb panoràmiques cap al nord fins al Port del Comte, Serra del Verd i Busa.

AVALUACIÓ DEL PAISATGE

-Debilitats:

- Les construccions aïllades en sòl no urbanitzable, vinculades a l'activitat agrària o als serveis, com ara moderns coberts de maquinària, granges, naus, fàbriques, etc. desvinculades de les característiques de l'entorn que les acull i que pertorben l'harmonia visual del paisatge. Tot i que aquestes construccions ajuden a mantenir l'activitat agrícola, algunes provoquen uns impactes visuals en entorns d'alta qualitat paisatgística.

- Bona part de les masses forestals dels Serrats de Sanaüja i Llanera són molt vulnerables als incendis.

- L'abandonament de les activitats agrícoles i ramaderes. Aquest fet és una conseqüència del declivi demogràfic i econòmic fruit de la no integració dels sectors productius tradicionals amb els emergents. El resultat és un abandonament generalitzat dels paisatges menys productius que ha provocat l'embosquinament de les parcel·les no mecanitzables.

-Amenaces:

- Pèrdua de zones de conreu i de pastura, i manca de gestió forestal, que comporta un increment de l'homogeneïtzació del paisatge i una pèrdua de diversitat.

- El risc d'incendis és alt a la major part del territori de la unitat.

- Degradació d'elements patrimonials d'interès que, per la seva dispersió en el territori, fan difícils les tasques de conservació (castells, esglésies, masos, restes arqueològiques...).

-Fortaleses:

- El paisatge tranquil i desestressant de la zona es podria convertir en un gran potencial turístic si es sap gestionar de manera adequada.

- El potencial forestal i natural de la unitat és elevat.

- Existència de castells i fortificacions rellevants, com la torre del castell d'Ardèvol o la masia fortificada de Tristany, i de construccions megalítiques destacades, com els dòlmens de Llobera, la Pera i Pinós.

-Oportunitats:

- El desenvolupament turístic sostenible, basat en valors naturals, culturals i estètics del territori, és possible sobretot a la meitat nord de la unitat. Atès que la freqüentació és escassa en relació amb les unitats properes, és factible l'establiment d'un model turístic respectuós que

s'anticipi a les demandes i als conflictes del futur. És important la posada en valor dels castells i torres de guaita de la unitat, que poden constituir la clau de volta del desenvolupament turístic de la zona.

- És desitjable la planificació forestal amb criteris productius que condueixin a una major estabilitat i desenvolupament dels sistemes forestals. A l'efecte, també s'ha de considerar com una oportunitat el fet que molta superfície forestal sigui sobretot privada.

- La restauració de talussos i, en general, la integració paisatgística de pistes i carreteres implica una oportunitat de millora i creació de condicions visuals de qualitat a la unitat. Aquestes actuacions, juntament amb les destinades a reduir l'efecte barrera per a la fauna en carreteres, s'haurien de vincular en el futur a totes les possibles millores (condicionament, miradors) i ampliacions de la xarxa.

- Les polítiques de paisatge i les noves polítiques rurals impliquen mecanismes de suport a les activitats agràries amb limitacions (com és el cas de les zones de muntanya), les quals poden ajudar a que no es redueixin les tesselles agrícoles de la unitat.

Figura 24.15 Bosc en fase de recuperació entre Ardèvol i Torà.

Objectius de qualitat paisatgística i proposta de mesures i accions

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) i la proposta de mesures (criteris) i accions que s'exposen a continuació són específics d'aquesta unitat de paisatge. Igualment, també són d'aplicació els definits per a tot l'àmbit territorial de les Comarques Centrals continguts en els capítols 11 i 12 de la present memòria (volum 1). Els poders públics i privats, així com els agents socials i la societat en general, han de vetllar pel compliment d'aquests objectius de qualitat paisatgística. El llistat de mesures (criteris) i accions són una proposta per assolir els OQP.

Objectius de qualitat paisatgística

- 24.1 Un paisatge agroforestal on s'alternen els cultius de secà amb les zones de bosquines, prats secs, alzinars, pinedes i alguns boscos de caducifolis de roureda seca als punt més humits.
- 24.2 Un paisatge propi del poblament dispers, amb nuclis de reduïdes dimensions, i estructurat a l'entorn de grans pagesies.
- 24.3 Un paisatge on les restes megalítiques i de construccions defensives com els castells de Peracamps i Ardèvol, així com torres de guaita, estiguin preservats i valoritzats.
- 24.4 Un sistema de miradors que emfatitzin en les panoràmiques més rellevants i permetin descobrir i interactuar amb la diversitat del paisatge.

CRITERIS I ACCIONS

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a la protecció

- 24.1 Protegir i conservar les restes megalítiques, especialment els dòlmens, dels quals hi ha una àmplia representació a Llobera, la Pera, Pinós, etc...
- 24.2 Protegir les típiques construccions rurals, especialment les masies fortificades, com la de Tristany.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a la gestió

- 24.3 Establir mesures d'adequació dels entorns de les restes megalítiques, facilitant els accessos i definint un entorn de protecció.
- 24.4 Incentivar la producció agrària per poder mantenir el caràcter rural propi d'aquesta unitat cercant nous cultius més productius i adaptats, com són les espècies aromàtiques o les patates.
- 24.5 Potenciar el coneixement de Pinós per ser el centre geogràfic de Catalunya i un bon mirador de part de les Comarques Centrals.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a l'ordenació

- 24.6 Mantenir la característica del petit nucli compacte d'Ardèvol, procurant que les noves construccions s'inspirin amb l'escala, la forma i el color dels volums preexistents i no desfigurin la seva morfologia de nucli compacte.
- 24.7 Mantenir en bon estat la xarxa de camins rurals que permeten la connexió de la població rural dispersa.
- 24.8 Promoure una xarxa d'itineraris paisatgístics i de miradors accessibles a peu o amb vehicles, on la percepció i interacció amb el paisatge és més àmplia i suggeridora. Aquesta xarxa, que comprèn miradors i camins existents, i d'altres a consolidar, hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de potenciar la funció de facilitar la percepció dels valors del paisatge i el coneixement del territori. Es tracta del mirador de Santuari de la Mare de Déu de Pinós; dels itineraris motoritzats de C-451, així com els no motoritzats GR-7. Caldria incorporar el conjunt d'itineraris al Pla territorial parcial de les Comarques Centrals en futures revisions.

Mapa

Mapa

